

ISSN: 3057-1081 (Online)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 หน้า 34-52

ลิขสิทธิ์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มกราคม-เมษายน 2568

รับเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568/ แก้ไขเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2568/ อนุมัติเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2568

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ

โดยสะท้อนอัตลักษณ์บ้านคีรีวง

Conservation of the Wisdom of Natural Tie-Dye Fabric Making

by Reflecting the Identity of Ban Kiriwong

สุภาภรณ์ รักษามัน¹ อลิษา ธาपालบุตร² ภิญญาดา วัฒนฐากุล³ ณัฐพงศ์ พลโคตร⁴

และ จุฑามาศ พีรพัชระ⁵

Supaporn Raksamun¹, Alisa Thapalaboot², Pinyada Wattanathakul³,

Nattaphol Pholkhot⁴ and Chutamas Peeraphatchara⁵

^{1,2,3,4,5} คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

^{1,2,3,4,5} Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Email: ¹supaporn-ru@rmutp.ac.th, ²alisa-th@rmutp.ac.th, ³pinyada-wat@rmutp.ac.th,

⁴nattapong-phonc@rmutp.ac.th, ⁵chutamas.p@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง 2) ถอดภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ผู้ให้ข้อมูล คือ ประธานและสมาชิกชุมชนบ้านคีรีวง จำนวน 5 คน รวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า 1) บ้านคีรีวงเป็นชุมชนที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้วัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ฝักไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ในการย้อมสี ทำให้ผ้ามีสีสันทนและลวดลายที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน 2) ขั้นตอนการทำผ้ามัดย้อมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมวัตถุดิบ การมัดลวดลาย การต้ม และ การตาก แต่ละขั้นตอนต้องใช้ทักษะความชำนาญของช่างฝีมือใน

ชุมชน 3) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การสร้างแบรนด์ที่สะท้อนอัตลักษณ์บ้านคีรีวง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย การศึกษานี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาควบคู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา, ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อม, อัตลักษณ์, บ้านคีรีวง

Abstract

This qualitative study employed a phenomenological methodology and aimed to 1) investigate the history of the natural tie-dye fabric wisdom of Ban Kiriwong, 2) extract the knowledge associated with creating natural tie-dye fabrics, and 3) propose strategies for developing natural dyed fabric products from Ban Kiriwong. The informants consisted of five individuals, including the community leader and members of Ban Kiriwong. Data were collected through in-depth interviews and non-participatory observation and were analyzed using content analysis. The findings revealed that 1) Ban Kiriwong was a community rich in historical and cultural heritage. The art of natural tie-dye fabric production had been passed down through generations, using local natural materials such as seed pods, bark, and leaves. This practice resulted in fabrics with unique colors and patterns that reflected the community's identity. 2) The tie-dye process involved four primary steps preparation of materials, tying patterns, boiling for color fixation, and sun drying. Each step required significant skill and expertise from the artisans. 3) The strategies for product development included improving the quality of materials, designing products that aligned with market demands, creating a brand that reflected Ban Kiriwong's identity, and utilizing digital marketing technology to expand sales channels. This study emphasized the importance of preserving local wisdom alongside sustainable development. It highlighted the potential for enhancing the value of natural tie-dye fabric products.

Keywords: Wisdom, Wisdom of Natural Tie-Dye Fabric Making, Identity, Ban Kiriwong

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาไทย คือความรู้ความสามารถ วิธีการ ผลงาน ที่คนได้จากการค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตได้ (Thai Encyclopedia for Youth Project Foundation, 1998) เป็นสิ่งสะท้อนถึงควมมีอารยธรรมของตนเองที่ได้รับการสืบทอดจาก บรรพบุรุษ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ตนเองและสังคมต่อไป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เชิงสร้างสรรค์จะเป็นการสร้างมูลค่าและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์โดยเน้นหนักให้ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ สะท้อนถึงความคิดในเชิงภูมิปัญญาด้วยการดึงเสน่ห์จากวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ จำเป็นต้องมีความโดดเด่นและแตกต่าง ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่การเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ เกิดนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการต่อยอดเพื่อพัฒนาให้เกิดนวัตกรรม สู่ ความเป็นสากลในทางภูมิปัญญาเชิงวัฒนธรรม (Cultural Based Industry) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ได้ มาตรฐาน สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในตลาดในประเทศและต่างประเทศ

จากการพิจารณาวัตถุดิบ การคัดเลือกวัตถุดิบที่มีเรื่องราวที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เช่น การเลือก วัตถุดิบที่เป็นของท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างที่โดดเด่นและมีคุณค่า (Sithnophon , 2016) ส่วนการมัด ย้อม หมายถึง การออกแบบลายบนผืนผ้าโดยใช้เทคนิคการผูก มัด พับ จับ หนีบ เย็บ และเนา เป็นเทคนิค ผสมผสานเพื่อกันไม่ให้สีย้อมแทรกซึมผ่านเข้าไปแล้วนำผ้านั้นไปย้อมในน้ำสีย้อมผ้า สูดท่ายแกะปม ที่ผูก มัด พับ จับ หนีบ เย็บ และเนา ซึ่งจะปรากฏเป็นลวดลายอย่างสวยงาม เทคนิคเย็บเนาเป็นเทคนิคการ สร้างลวดลายที่ทำให้ได้ลวดลายสม่ำเสมอคงที่ ชัดเจน ละเอียด และได้ลวดลายสวยงาม แม้จะต้องใช้เวลา ทำนาน แต่ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมเป็นสินค้าที่รู้จักและใช้กันทั่วไป แต่ผ้ามัดย้อม ลวดลายที่เป็นลายเอกลักษณ์ โดยใช้เทคนิคเย็บเนาและผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมลวดลายต่าง ๆ เกิดจากแรง บันดาลใจของชุมชน จึงได้นำมาประยุกต์เข้ากับลายผ้าและสีสันทึ่งดงาม (Chanthamun , 2018)

การผลิตผ้ามัดย้อมของชุมชนถือเป็นการประกอบอาชีพเสริม สร้างรายได้พิเศษแก่คนในชุมชน ทั้งนี้ การทำผ้ามัดย้อมจะมีวิธีการออกแบบลวดลายที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากฝีมือของคนในชุมชน และวิธีการที่ คนในชุมชนใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น เหยี่ยว เชือกปอ เชือกฟาง ไม้หนีบ หรือถุงพลาสติก มาเป็นวัสดุช่วยการ กั้นสีในการทำผ้ามัดย้อมร่วมกับการมัด พับ จับ หนีบ หรือเย็บผ้า ทำให้ได้ผลลัพธ์ของลายที่แตกต่างกัน ออกไป และกลุ่มอาชีพที่มีมาตั้งแต่อดีต ด้วยแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา การผลิตผ้ามัดย้อมบาติกในชุมชน เป็นการรวมกลุ่มอาชีพที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลังที่ต้องการสร้างอาชีพ และมีความ สนใจการผลิตผ้ามัดย้อมบาติก (Tapprakhon and Krainun , 2013)

บ้านคีรีวงตั้งอยู่บนที่ราบเล็ก ๆ ในหุบเขาท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม ด้านหลังติด เทือกเขาหลวง หรือเทือกเขานครศรีธรรมราช ในหมู่บ้านมีธารน้ำสายใหญ่ไหลผ่านกลาง 2 สาย คือ คลองปง และคลองท่าหา ซึ่งต้นน้ำมาจากยอดเขาหลวงบริเวณที่เรียกว่า ชุนน้ำท่าดี บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นเชิงเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด ทั้งพืชเศรษฐกิจที่เรียกว่า สวนสมรม ที่มีสวนผลไม้ต่าง ๆ เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน ละมุด สะตอ หมากร เป็นต้น และพันธุ์ไม้ในป่าดงดิบ ซึ่งเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในภาคใต้ ด้านสภาพภูมิอากาศ บ้านคีรีวงเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบป่าฝนเมืองร้อน ซึ่งมีความชื้นสูง มีมรสุมพัดผ่าน 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคมและฝนจะตกชุกในเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม สำหรับรายได้หลักของชาวคีรีวงจะได้อาจจากการขายผลผลิตจากสวนสมรม ซึ่งมีผลผลิตจำหน่ายได้ตลอดปี ชุมชนบ้านคีรีวงมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมหลากหลายกิจกรรม เช่น กลุ่มทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มสมุนไพร เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ได้มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับกลุ่มอย่างชัดเจน มีการปรึกษาหารือ ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่น มั่นคง กลุ่มเกิดความรักใคร่ สามัคคี มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน. (Lan Saka District Office, n.d.)

กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง มีการนำวัตถุดิบจากพืชมาใช้ในการย้อมสีผ้า การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับของชาวคีรีวงและผู้มาเยี่ยมชม โดยเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลาน เช่น เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ได้แก่ เสื้อคลุม ผ้ามา่น ผ้าปูโต๊ะ หมวก (Choknatesakul et al., 2022)

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า องค์กรความรู้เกี่ยวกับการทำผ้ามัดย้อมของบ้านคีรีวง ยังไม่ได้รับการรวบรวมหรือจัดบันทึกอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเสี่ยงในการสูญหายของภูมิปัญญาที่สืบทอดมายาวนาน นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ เช่น วัยรุ่นหรือผู้บริโภครุ่นใหม่ที่มองหาความหลากหลายด้านการออกแบบ รวมถึงข้อจำกัดด้านเทคนิค เช่น ปัญหาสีไม่สม่ำเสมอจากสภาพภูมิอากาศ และความรู้ด้านการออกแบบแฟชั่นหรือการสร้างแบบตัดที่ยังไม่เพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดเก็บ ถอดองค์ความรู้ และพัฒนาแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมของบ้านคีรีวงให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดยุคใหม่ อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมรายได้ และส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง โดยมุ่งเน้นการรวบรวมและถอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย สามารถตอบสนองผู้บริโภคยุคใหม่ และต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง
2. เพื่อถอดภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ

การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งใช้สีจากพืชหรือวัตถุดิบธรรมชาติในการย้อมสีผ้า การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติถือเป็นเทคนิคหนึ่งที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาไทย (Chanthamun, 2018) การเลือกใช้พืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มังคุด ทุเรียน สะตอ หรือไม้ท้องถิ่นต่าง ๆ ในการย้อมผ้า ไม่เพียงแต่สร้างลวดลายที่สวยงาม ยังสะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าต่อทั้งคนในชุมชนและผู้บริโภค (Choknatesakul et al., 2022) การผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของบ้านคีรีวงสะท้อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อการผลิตสินค้าที่ไม่เพียงแต่มีคุณค่าในด้านศิลปะ แต่ยังตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจด้วย (Lan Saka District Office, n.d.)

2. ภูมิปัญญาไทยและการอนุรักษ์

ภูมิปัญญาไทยคือองค์ความรู้ที่มีมูลค่า และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและการพัฒนาประเทศ (Thai Encyclopedia for Youth Project Foundation, 1998) ชุมชนบ้านคีรีวงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งต้องการการถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน (Chaiyapoo, 2013) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน แต่ยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้ (Sutheewasinnon & Pasunon, 2016)

3. การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมในชุมชนบ้านคีรีวงต้องใช้องค์ความรู้ที่มีความสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นให้ผลงานที่เกิดขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านแฟชั่นและการใช้งานจริง (Sithnophan, 2016) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Tappakhon & Krainun, 2013)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับการออกแบบเชิงสร้างสรรค์จะทำให้ผ้ามัดย้อมจากบ้านคีรีวงไม่เพียงแต่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงาม แต่ยังสามารถเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มที่ตอบโจทย์ทั้งด้านวัฒนธรรมและการตลาด (Chanthamun, 2018)

4. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม

การผลิตผ้ามัดย้อมในชุมชนบ้านคีรีวงถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชนและสร้างงานในชุมชนท้องถิ่น (Lan Saka District Office, n.d.) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับความต้องการของตลาดและนักท่องเที่ยวจากภายนอกนั้น ต้องมีการออกแบบที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความสวยงามและการใช้งานในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า หมวก และผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น (Choknatesakul et al., 2022) การผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากพืชท้องถิ่นนี้ได้เป็นที่ยอมรับจากผู้มาเยือน และกลายเป็นสินค้าที่สามารถขยายตลาดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มองหาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Chaiyapoo, 2013)

5. การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติไม่เพียงแต่เป็นการสะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของบ้านคีรีวง แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Choknatesakul et al., 2022) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมให้มีความทันสมัยและเป็นที่ยอมรับในตลาดสมัยใหม่สามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological study) เพื่อศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เพื่อถอดภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567 – มกราคม 2568 พื้นที่วิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 คน ประกอบด้วยช่างย้อมผ้า 2 คน ช่างออกแบบ 1 คน และช่างเขียนลาย 1 คน โดยกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในกลุ่มและการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ผู้ให้ข้อมูล 5 บุคคล (Sutheewasinon and Pasunon, 2016)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured In-depth interview) ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ กำหนดแนวคำถามสัมภาษณ์ มีลักษณะปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย และปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ตาม วัตถุประสงค์งานวิจัย (Peeraphatchara, 2023) ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเก็บรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เก็บข้อมูลจากประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อทราบถึงจุดเริ่มต้นของกลุ่ม นโยบายและแนวทางการดำเนินงานบริหาร ทรัพยากรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ การจัดจำหน่าย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ของชุมชน (Sripitaporngul and Peeraphatchara, 2024) จากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมดำเนินงานในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง

การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นหลัก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มาถอดเทป แยกประเด็นตามเนื้อหาที่ศึกษา เรียบเรียงและจัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้ มีการอ้างอิงผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยสัญลักษณ์ P ตามด้วยหมายเลขของผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย โดยสัญลักษณ์ P1 คือ ประธานชุมชน และ P2 - P5 คือ สมาชิกชุมชน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง พบว่า

1.1 ด้านประวัติความเป็นมา กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มสตรีที่ต้องการมีอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ภายในหมู่บ้าน เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและช่วงเวลาวางจากการทำสวนผลไม้ โดยมีฐานภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษที่มีการทอผ้าด้วยเส้นด้ายที่ย้อมมาจากสีธรรมชาติ ซึ่งสีธรรมชาติได้จากการลองผิด ลองถูก จากการนำเปลือก ฝัก เมล็ด ผลไม้และใบไม้ชนิดต่าง ๆ มาสกัดเป็นสี

ธรรมชาติ การทำกิจกรรมมัดย้อมเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติของหมู่บ้านศิริวง ซึ่งการมัดย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติเคยมีการทำมาแล้วในอดีต แต่ถูกจำกัดอยู่ในวงแคบและไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านหัตถกรรม กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาอย่างหลากหลายและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน เช่น เสื้อ กระโปรง หมวก สูท ผ้ามา่น ผ้าพันคอ กระเป๋า ของใส่โทรศัพท์ เป็นต้น จุดเด่นของสินค้าคือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ ปราศจากสารเคมี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความสวยงาม ประณีตและเป็นงานทำมือ ด้านเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติได้มาจากการลงมือทดลอง การทดลองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการบริหารจัดการ การบริหารกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติศิริวงมี 2 ส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ คณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการฝ่าย สมาชิกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ และกลุ่มทำผ้าบาติกสีธรรมชาติ โดยกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติได้กำหนดเงื่อนไขให้การหาอาชีพเสริมเมื่อครั้งที่ก่อตั้งกลุ่มคือ อาชีพเสริมต้องสอดคล้องกับอาชีพเดิม ใช้อาศัยความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม ใช้วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชนเป็นหลัก อาจซื้อได้บ้าง แต่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบในชุมชนให้มากที่สุด และ กระบวนการผลิตต้องไม่มีการใช้สารเคมี เพราะบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ได้มากที่สุด

P1 “...กลุ่มมัดย้อมของเรา ก่อตั้งมานานแล้ว ประมาณ 30 ปีโดยประมาณ ก็คือ เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน ที่อยากทำเป็นอาชีพเสริม เนื่องจากคนในชุมชนศิริวงเนีย เค้ามียาชีพทำสวนเกษตรเป็นหลัก ในระหว่างรอกฤดูกาลเก็บเกี่ยว เคาก็เลยอยากที่จะเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการทำเป็นอาชีพเสริม หนึ่งในภูมิปัญญานั้นคือการย้อมผ้า แล้วก็การทำผ้าของชาวศิริวง เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม...”(นายสุทัศน์ ชุนทน ประธานชุมชน, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง นำเสนอตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง

(บุญยวีร์ รักษามั่น, ผู้ถ่ายภาพ, 2567)

องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศรีวัง ชุมชนศรีวังมีการดำเนินกิจกรรมโดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพมาประยุกต์ ผ่านการก่อตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้นมาอย่างหลากหลาย โดยกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติศรีวัง ถือเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความโดดเด่น ดังที่ช่างย้อมผ้าให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

P2 “...เรามีภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้า เรื่องการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติอยู่แล้ว ก็เลยนำมาจัดกับความเป็นอัตลักษณ์ หรือว่าความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนศรีวัง ก็คือการทำสวนเกษตรและก็นำเอาพืชในชุมชนเนี่ย มาใช้ทำเป็นสี สีพื้นฐาน โบราณ ๆ ที่ใช้อยู่แล้ว ก็คือ 1) สีจากแก่นขนุนกับแก่นไม้หลุมพอที่ใช้อย้อมจักรพระ อันนั้นคือเบสพื้นฐาน 2) สีที่มาจากความบังเอิญ ความบังเอิญคือ การลวกสะอาดแต่ละครึ่งเนี่ย น้ำที่ลวกสะอาดมันจะกระเด็นใส่เสื้อ แล้วมันติดเสื้อ ทำให้เป็นสีเทา ติดเอาเป็นสีดำๆ แล้วมันซัก มันล้างไม่ออก เพราะฉะนั้นเนี่ย โอเคเรารู้แล้ว สีจากความบังเอิญคือสีเทาจากเปลือกสะอาด จากผักสะอาด 3) ก็คือสีจากการทดลองคือสีที่เราไปเอาพืชต่าง ๆ ในชุมชนมาทดลอง มาลองย้อม มาลองสกัดสีดูว่าได้สีอะไรบ้าง มันก็จะได้สีมา เช่น ใบมังคุดอย่างนี้เนี่ย จะให้ 2 เฉด ก็คือสีชมพูกับสีส้ม สีจาก เอ่อเปลือกเงาะ อย่างนี้ครับ ให้สีเทา สีจากใบหูกวาง ให้สีเขียวอมเหลือง สีจากใบเพกาให้สีเขียวเข้ม แล้วก็สีจากลูกเนียงให้สีน้ำตาล แล้วก็มาบวกกับสีเดิมแล้ว ที่เรามีก็คือสีเทาเข้มๆ เทาจากผักสะอาด สีเหลืองจากแก่นขนุน สีน้ำตาลจากแก่นไม้หลุมพอ แล้วก็จะมีประมาณ 7 สีเป็นหลัก แล้วก็นำมาต้ม มาสกัด มาต้มอย่างนี้...” (สมาชิกร่วมชุมชน - ช่างย้อมผ้า, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

P3 “...เมื่อก่อนเนี่ย คือ การ...การสกัดสีเนี่ย มันก็จะเป็นสูตรมาจากบรรพบุรุษอยู่แล้ว ที่เค้าสั่งสอนกันมานะเนาะ ก็คือว่า เราก็ต้องเคี่ยวสีอย่างน้อย 1 คืน 1 วัน อัตราส่วนก็...คนแก่เมื่อก่อนเค้าไม่มีอัตราส่วนเป็นลูกบาศก์ หรือคิดเป็นกิโล ไม่ได้ชั่ง น้ำเต็มกะละมัง ใส่พืชให้เต็มกะละมัง เคี่ยว 1 วัน อันนี้คือสูตรที่บรรพบุรุษเราให้มา เราก็ทำแบบนั้นมาตลอด จนถึงทุกวันนี้เนาะ แต่ว่า เราแค่เคี่ยวสีทุก ๆ ครั้งที่เราย้อมเนื่องจากเตาที่เราใช้เนี่ย เป็นเตาประหยัดพลังงาน หมายถึงว่า เราก่อไฟหนึ่งครั้งเนี่ย เราก็สามารถที่จะใช้ได้ถึง 2 หม้อ หรือ 2 กะละมังเลย เพราะฉะนั้นเนี่ย สีของเรา มันจะเป็นการเคี่ยวสีไปในตัว ในการย้อมแต่ละครั้งเนาะ ทำให้สีติดทนนานแล้วมันก็เข้ม... การย้อมแต่ละครั้งเนี่ย สี เฉดสีจะไม่เท่ากัน สีของเราเนี่ย จะย้อมได้ทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งแรกสีจะเข้มสุด เพราะว่ามียางของพืชเยอะ มีเม็ดสีเขียวๆ ครั้งที่สอง สีจะดรอปลงมา ครั้งที่สาม ก็สีจะดรอปลงมา ค่ะ ...” (สมาชิกร่วมชุมชน - ช่างย้อมผ้า, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

P4 “...เนื่องจาก กำลังการผลิตของเราเป็นชาวบ้านทั้งหมด 100% นะครับผม Pattern ในการตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นปัจจัยสำคัญเลยเพราะว่า บางทีเนี่ย...ช่างที่เย็บเนี่ย 60 กว่าแล้ว เนี่ยครับ ้วยเกษียณทั้งนั้น เพราะว่าเป็นคนที่..เอ่อ..ไม่ได้ไปไหน ไม่ได้ออกไปทำงานข้างนอกนะครับผม เพราะฉะนั้นเนี่ย เค้าจะไม่ค่อยที่จะถนัดเรื่อง Pattern ที่เป็นที่ยอมรับเท่าไรนะเนาะครับผม เพราะฉะนั้น ถ้ามี Pattern ที่

ค่อนข้างจะนิยมใน..ในกลุ่มตลาดแล้วก็เป็น การตัดเย็บที่ไม่ได้ยากมากจนเกินไป ไม่ได้พลิกแพลงจนเกินไป ชาวบ้านสามารถทำได้เนี่ย มันเป็นเรื่องที่ดีเลย เพราะลูกค้าเนี่ยก็จะได้งานที่มีความแปลกใหม่ออกไปเรื่อยๆ..ใช้ครับ...” (สมาชิกกลุ่ม- ช่างออกแบบ , สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

P5 “...การสร้างลวดลาย เช่น กระบวนการการสร้างลวดลายเนี่ยค่ะ คือ การทดลองใหม่ทั้งหมด อันนี้มิใช่ลายที่เป็นแบบ...ดั้งเดิมของภูมิปัญญา เพราะว่า คนเมื่อก่อนเค้าไม่ทำลายให้จิ๋วระอยู่แล้ว 100% เพราะฉะนั้นเนี่ย จะย้อมแค่ 4 ผืน นะคะ...เป็นหลัก แต่ถ้าเราต้องการทำในเชิงพาณิชย์เนี่ย มันต้องมีอะไรที่มันเป็นเอกลักษณ์ลวดลายที่เป็นเฉพาะของศิริวงเท่านั้น เห็นปึบ ให้อู้เลยว่า เป็นของศิริวง...” (สมาชิกกลุ่ม- ช่างเขียนลาย, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ถอดภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง

2.1 ขั้นตอนการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมวัตถุดิบ เตรียมวัตถุดิบที่ทำให้เกิดสีจากธรรมชาติ เช่น ใบมังคุด เปลือกสะตอ ใบมังคุด ฝักเพกา มาบดหรือสับให้ละเอียด แล้วนำไปต้มจนเดือดในกะละมังเพื่อสกัดสี และเตรียมผ้าฝ้ายมีสลิขนาดตามต้องการด้วยการซักและขจัดไขมันให้หมด โดยต้มกับผงซักฟอก แล้วแช่น้ำไว้ประมาณ 1 คืน
2. การมัด นำผ้าฝ้ายมีสลินที่ซักจนสะอาดแล้วมามัดลายตามความต้องการ โดยต้องมัดให้แน่น
3. การต้ม นำผ้าที่มัดลายเรียบร้อยแล้วไปต้มในน้ำสี โดยต้มทิ้งไว้ประมาณ 30-60 นาที
4. การตาก นำผ้าที่ผ่านการต้มเรียบร้อยแล้วไปล้างให้สะอาด ปั่นให้หมาด นำไปตากในที่ร่ม จะได้ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมพร้อมจำหน่าย การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวง สรุปได้ตามภาพที่ 2

1) เตรียมวัตถุดิบที่ให้สี นำเปลือกสะตอ ใบมังคุด ผักเพกา บดหรือสับละเอียด ต้มในกะละมังเพื่อสกัดน้ำสี

2) เตรียมวัตถุดิบมัดย้อม นำผ้าฝ้ายสลิมซักด้วยน้ำสะอาด ขจัดไขมันออก โดยต้มกับผงซักฟอก แช่น้ำ 1 คืน

3) มัดลาย นำผ้าฝ้ายสลิมที่ซักจนสะอาดมามัดลายตามต้องการ

4) ต้ม โดยนำผ้าที่มัดลายแล้วต้มในน้ำสีประมาณ 30-60 นาที

5) ตากแดด โดยนำผ้าล้างในน้ำสะอาด ปั่นหมาด ตากในที่ร่ม

6) ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมพร้อมจำหน่าย

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

(บุญยวีร์ รักษามั่น, ผู้ถ่ายภาพ, 2567)

นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังมีการทำผ้าบาติกเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว (ดังภาพที่ 3) เป็นขั้นตอนการเขียนเทียน คือ การเขียนกันสีเพื่อไม่ให้สีไหลไปรวมกัน และการลงสีบนผ้าเป็นการสร้างสีสันบนชิ้นงานเพื่อให้เกิดความสวยงามบนผืนผ้าตามแบบที่ได้วาดไว้

2.2 ขั้นตอนการเขียนเทียนเพื่อทำผ้าบาติก ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมผ้าบนกรอบไม้ ทาเทียนบนกรอบไม้แล้ววางผ้าทับบนขอบไม้ ดึงให้ตึงโดยใช้ด้ามปากกาหรือวัสดุอื่น ให้นำผ้าติดกับกรอบไม้
2. เขียนลาย เขียนลายที่ต้องการลงบนผ้า โดยต้มเทียนให้ร้อน ใช้จันตึงตักเทียน เขียนลายตามที่กำหนดไว้
3. ลงสี เมื่อได้ลวดลายที่ต้องการแล้วก็ลงสีให้สวยงาม

4. ทาน้ำยาเคลือบ รอให้สีแห้ง ทาน้ำยาเคลือบสีเพื่อกันสีตกให้ทั่วผืน รอให้ครบ 8 ชั่วโมง
 5. ซัก นำผ้าไปซัก และต้มเพื่อให้เทียนหลุดออก ซักล้างอีกครั้งและนำไปตากให้แห้ง จะได้ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกสีธรรมชาติ
- การเขียนเทียนเพื่อทำผ้าบาติก สรุปลงได้ตามภาพที่ 3

1) เตรียมผ้าบนกรอบไม้ ทาเทียนบนกรอบไม้ วางผ้า ตึงให้ตึง ภูให้ผ้าติดกับกรอบไม้

2) เขียนลาย โดยต้มเทียนให้ร้อนแล้ว ใช้จันทังตักเทียน เขียนลาย

3) ลงสี ลงสีตามแบบให้สวยงาม

4) ทาน้ำยาเคลือบ เมื่อสีแห้ง ทาน้ำยาเคลือบสี รอให้ครบ 8 ชั่วโมง

5) ซัก ซักผ้า และต้มผ้าเพื่อให้เทียนหลุดออก ซักอีกครั้ง นำไปตากให้แห้ง

6) ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกสีธรรมชาติ

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการทำผ้าบาติกเขียนเทียน สีธรรมชาติ

(บุญยวีร์ รักษามั่น, ผู้ถ่ายภาพ, 2567)

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติคีรีวง มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากการรวมตัวเป็นอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนคีรีวงที่เกิดจากความสนใจของสมาชิกที่ต้องการหารายได้เสริมจากงานประจำ คือการทำกระดาษหรือทำสวนสมรม โดยสมาชิกของกลุ่มเป็นคนที่มิถุมีลำเนาอยู่ในชุมชนคีรีวง ที่เลือกทำงานกับกลุ่มตามความถนัดและความสนใจ การผลิตสินค้าใช้วัสดุส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งมักจะมีการทำโดยคนในชุมชนอยู่แล้ว แต่อาจมีการปรับและพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เหมาะกับยุคสมัยที่ต้องเชื่อมโยงกับตลาดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรทาง

ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และหลากหลาย โดยเฉพาะการมีต้นไม้จำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ที่จะนำส่วนต่างๆ ของใบไม้ ต้นไม้ มาลองผิวดลองดู จนได้สีธรรมชาติมาใช้ในการย้อมผ้า ซึ่งแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความยั่งยืน สามารถแข่งขันในตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่ม มีดังนี้

3.1 การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และเทคนิคการย้อมสี โดยพัฒนาความทนทานของสี ด้วยการค้นคว้าและพัฒนาวิธีการย้อมที่ทำให้สีติดทนนาน ย้อมไม่ซีดจางง่าย และไม่เป็นอันตรายต่อผู้สวมใส่ การเพิ่มความหลากหลายของสีและลวดลาย ด้วยการพัฒนาลวดลายใหม่ ๆ โดยผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับเทคนิคสมัยใหม่ เช่น การใช้เทคนิคมัดย้อม การพิมพ์ลายแบบร่วมสมัย การใช้วัตถุติดย้อมที่ยั่งยืน เน้นการใช้พืชและวัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางเดิมที่ทางกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติคีรีวงได้ดำเนินการอยู่แล้ว

3.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด โดยปรับดีไซน์ให้ทันสมัย ออกแบบลวดลายและสีสันทันสมัยที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ และใช้งานได้จริง สร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์ที่สามารถสื่อสารความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เช่น เรื่องราวแหล่งผลิต กระบวนการทำแบบดั้งเดิม และคุณค่าทางวัฒนธรรม ตอบโจทย์ตลาดสากล ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับตลาดต่างประเทศ เช่น การทำเสื้อผ้าจากเส้นใยธรรมชาติและสีปราศจากสารเคมี

3.3 การพัฒนาเครือข่ายการตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่ม โดย 1) ขยายช่องทางการตลาดหาช่องทางจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์, โซเชียลมีเดีย และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ พร้อมประชาสัมพันธ์ผ่าน Influencer ด้านงานฝีมือและความยั่งยืน 2) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นธรรมชาติ และสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ และ 3) การสร้างเรื่องเล่าของแบรนด์ โดยถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณค่าทางจิตใจ เช่น วิดีโอเบื้องหลังการผลิต สัมภาษณ์ช่างฝีมือ

จากผลการวิจัยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติโดยสะท้อนอัตลักษณ์บ้านคีรีวงนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบคลิปวิดีโอสั้น เพื่อเป็นสื่อเรียนรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญา ตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 สื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

(ปริญวีร์ รักษามั่น , ผู้ถ่ายภาพ, 2567)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง พบว่า บ้านคีรีวงตั้งอยู่ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนแห่งนี้เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่โดดเด่น เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาที่สร้างเอกลักษณ์และรายได้ให้กับชุมชน ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งถือเป็น "ประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต" (living history) ที่ยังคงมีบทบาทในการรักษาและส่งต่อภูมิปัญญาดังกล่าว โดยปราชญ์ท้องถิ่นเล่าว่า เมื่อประมาณ 40 ปีก่อนชาวบ้านเริ่มนำวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ฝักมังคุด เปลือกต้นประดู่ ใบขี้เหล็ก และดอกเฟื่องฟ้า มาลองย้อมผ้าแทนการใช้สีเคมี ซึ่งเริ่มต้นจากการทดลองเพื่อใช้ในครัวเรือน และภายหลังได้มีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของบ้านคีรีวงเกิดจากการใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ฝักไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ เป็นต้น มาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์สำหรับย้อมผ้า ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติและการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กระบวนการผลิตยังคงเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม ผ่านขั้นตอนที่ประณีต ตั้งแต่การเตรียมเส้นใยผ้า การมัดลวดลาย ไปจนถึงการย้อมสีด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติโดยด้านความเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน คือ การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงเป็นผลผลิตที่สะท้อนบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของชุมชน ชาวบ้านคีรีวงมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย และพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลักนอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การทดลองผสมสี การปรับอุณหภูมิในกระบวนการต้มวัตถุดิบเพื่อให้ได้โทนสีที่สม่ำเสมอ และการเพิ่มเทคนิคเย็บเนาเพื่อให้ลวดลายมีความละเอียด ซึ่งเป็นผลจากการแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มอาชีพผ้ามัดย้อมของชุมชน และการเรียนรู้จากกิจกรรมฝึกอบรมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sittiphaphan et al. (2012). ที่ได้ศึกษาการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาทำสีสำหรับย้อมผ้า ที่ไม่เพียงจะเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมแต่ยังแสดงให้เห็นถึงความรู้และความชำนาญของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ในด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาและการสร้างรายได้ ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงไม่เพียงมีความสวยงาม แต่ยังมีคุณค่าในเชิงภูมิปัญญาที่สอดแทรกความรู้เรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นจุดขายสำคัญสำหรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและงานหัตถกรรมพื้นถิ่น ด้านความยั่งยืนและการอนุรักษ์ การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเป็นวิธีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมความยั่งยืน เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้มาจากธรรมชาติและสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้

นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับคนในชุมชน และช่วยสร้างภาพลักษณ์ของบ้านคีรีวงในฐานะแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น

ด้านความท้าทายและแนวทางการพัฒนา แม้ว่าภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจะมีคุณค่า แต่ยังมีข้อจำกัดกับความท้าทาย เช่น การแข่งขันในตลาด การขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่ และการตลาดที่ยังไม่ครอบคลุม ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการขยายช่องทางการตลาดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของชุมชน การศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงสะท้อนถึงความสำคัญของการผสมผสานวิถีชีวิตกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านการออกแบบที่ทันสมัยและกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสม จะช่วยให้ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงเป็นที่รู้จักในวงกว้างและเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงให้กับชุมชนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaiyapol (2019) ที่ศึกษาเรื่องการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ พบว่า การใช้พืชพรรณและวัตถุดิบธรรมชาติในการย้อมผ้าช่วยสร้างรายได้และส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น อีกทั้งการพัฒนาผ้าทอและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากวัสดุธรรมชาติ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในชุมชนและการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและการพึ่งพาธรรมชาติอย่างยั่งยืน การศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวที่ภูมิปัญญานี้สร้างขึ้น รวมถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อรักษาและส่งต่อภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่านี้ต่อไปในอนาคต

2. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของชุมชนบ้านคีรีวงมิได้เป็นเพียงทักษะทางเทคนิคที่ถ่ายทอดกันมา หากแต่เป็นองค์ความรู้ที่มีความลุ่มลึก ผสมผสานระหว่างวิถีชีวิต ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และจิตวิญญาณของชุมชน ภูมิปัญญานี้ถือกำเนิดจากการสังเกตและทดลองใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวอย่างเข้าใจธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นเปลือกไม้ ใบไม้ ฝักไม้ หรือผลไม้ท้องถิ่นที่นำมาสกัดเป็นสีย้อมผ้า การถ่ายทอดความรู้นี้ได้มาจากการเรียนแบบตำรา แต่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ตรงจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการลงมือทำในครัวเรือนและการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอาชีพ

กระบวนการย้อมสีในชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพียง “ขั้นตอน” หากแต่เป็น “การปรับตัว” และ “การเข้าใจธรรมชาติ” เช่น การสังเกตอุณหภูมิที่เหมาะสมในการสกัดสี หรือการเลือกพืชให้เหมาะกับฤดูกาล ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ความรู้แบบองค์รวมที่ผสมผสานทั้งวิทยาศาสตร์พื้นบ้านและประสบการณ์ชีวิตผ้ามัดย้อมจากบ้านคีรีวงมิใช่เพียงแค่ผ้าที่มีลวดลายสวยงาม แต่เป็นภาพสะท้อนของความคิดสร้างสรรค์และความละเอียดอ่อนของชุมชน ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าเกิดจากการพับ มัด เย็บ หรือเนา ด้วยมืออย่างพิถีพิถัน องค์ความรู้เหล่านี้แสดงถึงทักษะฝีมือ ความอดทน และความใส่ใจในรายละเอียด

ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านคีรีวงที่สำคัญ การผลิตผ้ามัดย้อมในชุมชนนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเลือกใช้สีย้อมจากธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ทำให้กระบวนการผลิตไม่ก่อให้เกิดมลพิษและสามารถใช้น้ำย้อมได้หลายครั้ง เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าการใช้ผ้ามัดย้อมในชุมชนมิได้จำกัดอยู่เพียงในเชิงพาณิชย์ แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมของคีรีวง ทั้งในรูปแบบของเครื่องแต่งกาย ของใช้หรือแม้แต่ของที่ระลึกที่จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ซึ่งล้วนเป็นพาหะในการเล่าเรื่องราวของชุมชนและเป็นสื่อกลางในการสืบทอดวัฒนธรรมไปยังผู้มาเยือนสอดคล้องกับการศึกษาโดย Chaipayoo (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่า การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากพืชในท้องถิ่น เป็นวิธีการที่ชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชใช้เพื่อรักษาภูมิปัญญาและสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ผ้ามัดย้อมไม่เพียงเป็นงานหัตถกรรม แต่เป็น “ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม” ที่สร้างทั้งคุณค่าทางเศรษฐกิจและความภาคภูมิใจของชุมชน

3. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความจำเป็นต้องยกระดับทั้งในด้านคุณภาพ การออกแบบ และกลยุทธ์การตลาด แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ งานออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกของชุมชนบ้านคีรีวงโดยตรง แต่มีประสบการณ์ให้คำปรึกษาแก่ชุมชนท้องถิ่นในหลายพื้นที่ พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของบ้านคีรีวงสามารถยกระดับได้ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านการออกแบบ และด้านกลยุทธ์การตลาด โดยแนวทางดังกล่าวได้รับการสังเคราะห์จากความคิดเห็นที่ตรงกันของผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ดังนี้

ประการแรก ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอแนะนำว่า ควรปรับกระบวนการย้อมสีธรรมชาติให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น เช่น การควบคุมอุณหภูมิและเวลาของการหมักสีย้อม หรือการใช้ตัวช่วยธรรมชาติที่ช่วยให้สีติดทนนาน โดยเฉพาะการย้อมสีจากพืชในท้องถิ่นที่มีความไม่แน่นอนตามฤดูกาล จึงควรมีการทดลองเพื่อหาสูตรที่เหมาะสมสำหรับการผลิตในเชิงพาณิชย์

ประการที่สอง ด้านการออกแบบลวดลาย ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบได้เสนอว่า ควรมีการพัฒนา “ลายประจำถิ่น” (signature design) ที่สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของบ้านคีรีวงได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งแนะนำให้มีการผสมผสานแรงบันดาลใจจากธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายใบไม้ เทือกเขา หรือแม่น้ำ ซึ่งเป็นภาพจำของหมู่บ้าน และนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นแตกต่าง

ประการที่สาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดได้เน้นว่า การสร้างแบรนด์ที่ชัดเจนและการสื่อสารคุณค่าผลิตภัณฑ์ มีบทบาทสำคัญต่อการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือผู้บริโภคในตลาดสินค้าเขียว (green product) นอกจากนี้ การใช้ช่องทางตลาดออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซยังสามารถเพิ่ม

โอกาสในการขยายตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongkhum et al. (2021) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความร่วมสมัยโดยไม่ละทิ้งรากวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนได้นอกจากนี้ Chamnian et al. (2022) ยังชี้ว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ ช่วยให้ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น และยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเองให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ควรจัดทำระบบรวบรวมและบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของชุมชนบ้านคีรีวง ทั้งในรูปแบบเอกสาร วิดีโอ หรือคู่มือ เพื่อเป็นคลังความรู้สำหรับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคต (Output)

1.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงออกแบบควรส่งเสริมให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของบ้านคีรีวงอย่างร่วมสมัย โดยนำองค์ความรู้เดิมมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดทั้งในและต่างประเทศ เช่น เสื้อผ้าร่วมสมัย ผ้าคลุมโต๊ะ ของตกแต่งบ้าน เป็นต้น (Outcome)

1.3 การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ ควรมีการจัดอบรมเพิ่มพูนทักษะให้กับสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการตลาดออนไลน์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการจัดการแบรนด์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มอาชีพอย่างยั่งยืน (Outcome)

1.4 การสร้างแบรนด์และเรื่องเล่า (Brand Storytelling) แนะนำให้กลุ่มผ้ามัดย้อมบ้านคีรีวงสร้าง “เรื่องเล่า” ที่ผูกโยงผลิตภัณฑ์กับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการตลาด โดยเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่มีความหมายและมีคุณค่า (Impact)

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานรัฐควรสนับสนุนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัย หน่วยงานท้องถิ่น และชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง (Impact)

2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรบูรณาการการทำผ้ามัดย้อมเข้ากับเส้นทางท่องเที่ยวของบ้านคีรีวง เพื่อให้เกิด “การเรียนรู้ผ่านการท่องเที่ยว” และเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริง (Living Lab) ที่สร้างรายได้และขยายโอกาสให้กับชุมชนในระยะยาว (Impact)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 ควรมีการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับ ความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ในแต่ละช่วงวัย เพื่อนำข้อมูลไปออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตรงใจและตอบโจทย์ตลาดอย่างแท้จริง

3.2 ควรศึกษาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสู่ระดับสากล เช่น การขอรับรองมาตรฐานสิ่งแวตล้อม ฉลากเขียว หรือการเป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

- Chaiphahol, P. (2019). *Application of livelihood related local wisdom in mobilizing development toward strengthened community: A case study of Kiriwong Community, Lansaka District, Nakorn Sri Thammarat Province*. National Institute of Development Administration.
- Chaiyapoo, C. (2013). *A design and development of Parkia crust natural tie-dyed cotton products: A case study of the natural tie-dyed group, Baan Khiriwong Community, Laan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province* [Unpublished doctoral dissertation]. Srinakharinwirot University.
- Chamnianan, M., & Chamnian, K. (2022). Branding and brand communication of tie dye fabric products, Nakhon Si Thammarat Province.
- Chanthamun, A. (2018). *Design and processing of creative tie-dye products*. Isaan Art and Culture Research Institute. <https://rinac.msu.ac.th/th/ข่าวบริการวิชาการ/ผ้ามัดย้อมเชิงสร้างสรรค์.html>
- Chokontesakul, T., Kongpiyacharn, W., Winaiprasert, A., & Chansuwan, R. (2022). Development of tie-dye fabric products Ban Kong Ngam Community, Mae Rang Sub-district, Pa Sang District, Lamphun Province. *Journal of Kuang Phaya*, 16(2), 6–11.
- Kongkhum, S., Kongkhum, K., Yodrabum, S., & Choosungkit, A. (2020). A study on batik to enhance the local identity of Nakhon Si Thammarat Province: A case study of

- Batik Samphaothong Group of Tai Samphao Sub-District, Phra Phrom District, Nakhon Si Thammarat Province. *Narkbhutparitat Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 13(2), 32–41.
- Lan Saka District Office. (n.d.). *Ban Kiriwong Community, Kamlon Sub-district, Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province*. <https://www.lansakadistrict.go.th/>
- Pantung, P. (2019). Participatory development of textile products of Ban Phu Thong Community, Sukhothai Province. *Area Based Development Research Journal*, 11(4), 331–345. (In Thai)
- Peeraphatchara, C., Youngworawichian, P., & Suwannarak, J. (2023). Restaurant business: Current situation, standards, and achievements. *Journal of Management Science Review*, 25(1), 299–314.
- Royal Academy. (2011). *Royal Academy Dictionary Edition*. <https://dictionary.orst.go.th>
- Sithnophan, S. (2016). Crafting a cultural-based economy: Exploring local resources for creating value-added products. *Journal of Cultural Industries*, 5(2), 22–34.
- Sittiphaphan, P., Thongprasert, W., & Decharin, P. (2012). *Research reports on the development of bonded product patterns using natural colors*. Rajamangala University of Technology.
- Sripipatporngul, P., & Peeraphatchara, C. (2024). Community-based cultural gastronomy tourism route in Kudi Chin community. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 6(1), 179–193.
- Sutheewasinnon, P., & Pasunon, P. (2016). Sampling strategies for qualitative research. *Parichart Journal*, 29(2), 31–48.
- Tappakhon, N., & Krainun, A. (2013). The design of tie-dye shirt patterns with natural colors from the essence of fang, peka leaves, glass leaves, and turmeric. *Buriram Rajabhat University*. <http://www.dspace.bru.ac.th>
- Thai Encyclopedia for Youth Project Foundation. (1998). *Thai encyclopedia for youth*. <https://saranukromthai.or.th/ebookpage/24>